DOI: 10.35191/medsoft_2026_1_38_hajkova

ARCHITEKTURA MODERNÍCH KNIHOVEN SE ZAMĚŘENÍM NA LÉKAŘSKÉ KNIHOVNY

Kateřina Hájková, Richard Papík

Abstrakt

Architektura knihoven se proměňuje od tradičních budov orientovaných na správu a ochranu knihovních fondů k multifunkčním centrům vzdělávání, spolupráce a komunikace. Na základě odborné literatury a komparace vybraných případových studií z České republiky a zahraničí představuje hlavní trendy současné knihovní architektury, mezi které patří flexibilita prostor, uživatelsky orientovaný design, digitalizace, hybridní služby, udržitelnost a adaptivní využití historických objektů. Pozornost je v článku proto věnována analýze lékařských knihoven jako specifickým informačním institucím podporujícím vzdělávání zdravotnických pracovníků, klinickou praxi a vědecký výzkum. Analýza zohledňuje dopady elektronických informačních zdrojů a umělé inteligence na prostorové uspořádání knihoven i význam ergonomie a přístupnosti. Prostřednictvím příkladů zajímavých moderních knihoven i těch vzniklých adaptací dřívějších staveb ukazuje, jak architektura reaguje na měnící se potřeby společnosti. Autoři v článku dochází k závěru, že budoucí knihovny budou stále více fungovat jako otevřené znalostní a komunitní systémy propojující fyzické a digitální prostředí, odborné informační služby a moderní technologie.

Klíčová slova

architektura knihoven, lékařské knihovny, knihovní budovy, zdravotnické informace, digitalizace, udržitelnost, adaptivní využití

1 Úvod

Knihovny patří mezi nejvýznamnější instituce podporující vzdělávání, výzkum, kulturní rozvoj a přístup k informacím. Jejich role se však v průběhu posledních desetiletí zásadně proměnila. Tradiční model knihovny jako místa určeného především k uchovávání a zpřístupňování dokumentů je postupně nahrazován pojetím knihovny jako multifunkčního centra vzdělávání, komunikace a spolupráce. Tento posun souvisí s rozvojem digitálních technologií, elektronických informačních zdrojů a novými požadavky uživatelů na pracovní prostředí. Architektura knihovny tak přestává být pouhým „obalem" knihovních služeb a stává se jejich integrální součástí. Kvalita prostoru významně ovlivňuje způsob, jakým uživatelé informace vyhledávají, studují, spolupracují nebo sdílejí znalosti.

Výrazné změny se odrážejí také v segmentu lékařských knihoven. Ty dnes plní nejen tradiční knihovnické funkce, ale stále více podporují odborné vzdělávání zdravotnických pracovníků, komunikaci, výzkumnou činnost a principy evidence-based medicine. Lékařské knihovny se proto musejí vyrovnávat s požadavky na rychlý přístup k elektronickým informačním zdrojům, podporu digitálních služeb i vytváření vhodného prostředí pro studium a odbornou práci.

2 Metodický přístup

Článek je koncipován jako přehledová odborná studie založená na rešerši relevantních informačních zdrojů a vybraných případových příkladech. Vychází z přístupu propojujícího poznatky knihovní a informační vědy a architektury veřejných budov.

Analyzované případové studie byly vybírány podle několika kritérií. Prvním z nich byla architektonická kvalita. Druhým kritériem pak schopnost objektu reagovat na současné požadavky knihovních služeb. Třetím kritériem byla relevance pro prostředí jak veřejných, tak odborných, akademických a lékařských knihoven. Do analýzy byly zařazeny projekty a realizace z České republiky, Nizozemska a Španělska.

3 Vývoj architektury knihoven

Architektura knihoven vždy odrážela společenské postavení sídel a dobový způsob práce s informacemi. Historické knihovny byly navrhovány především jako prostory určené k uchovávání cenných sbírek. Funkční uspořádání bylo podřízeno ochraně fondů, archivaci dokumentů a jejich kontrolovanému zpřístupňování. Knihovna byla vnímána především jako místo pro knihy. Během 19. a první poloviny 20. století získaly významné knihovní budovy také reprezentativní funkci. Národní, univerzitní a vědecké knihovny byly často navrhovány jako monumentální veřejné stavby symbolizující vzdělanost a kulturní identitu společnosti. Důraz byl kladen na reprezentativní vstupní prostory, rozsáhlé čítárny a velké skladové kapacity. Ve druhé polovině 20. století začala sílit orientace na potřeby uživatelů. Otevřený výběr fondů a rozvoj veřejných služeb vedly k postupným změnám prostorového uspořádání knihoven. Zatímco dříve dominovaly sklady a uzavřené studovny, nové knihovny začaly nabízet více pobytových, vzdělávacích a komunitních funkcí. Nástup informačních technologií a internetu na konci 20. století znamenal další zásadní změnu. Elektronické informační zdroje postupně omezily potřebu rozsáhlých fyzických fondů a umožnily přesun části knihovních služeb do online prostředí. Knihovny však neztratily svůj význam. Naopak se začaly profilovat jako centra setkávání, vzdělávání a spolupráce. [4. Stýblo, Z.]

V současnosti je knihovna chápána jako komplexní znalostní infrastruktura. Moderní architektonické koncepty pracují s flexibilitou prostoru, podporou týmové práce, technologickou vybaveností a vysokou mírou adaptability. Budova knihovny se stává součástí širšího systému zahrnujícího fyzické i digitální služby, vzdělávací aktivity, komunitní programy a podporu inovací. Vývoj architektury knihoven tak lze charakterizovat jako postupný přechod od prostor organizovaných kolem knihovního fondu k prostorům organizovaným kolem uživatele. Zatímco dříve byla hlavní otázkou ochrana a správa dokumentů, současná knihovní architektura řeší především podporu učení, komunikace, spolupráce a tvorby znalostí. Tento trend je patrný jak ve veřejných a akademických knihovnách, tak v knihovnách specializovaných, včetně knihoven lékařských. [6. Worpole, K.]

4 Současné principy architektury moderních knihoven

Požadavky kladené na knihovní budovy se v posledních desetiletích výrazně změnily. Zatímco v minulosti byla hlavní pozornost zaměřena na ukládání a zpřístupňování fondů, současná architektura knihoven reaguje především na potřeby uživatelů a jejich způsob práce s informacemi. V centru zájmu se ocitají flexibilita prostor, komfort návštěvníků, podpora spolupráce a schopnost budovy reagovat na budoucí změny. [2. Frankenberger, R.; Haller, K.]

Jedním z nejvýznamnějších principů současného knihovního designu je flexibilita. Knihovna musí být schopna reagovat na rychlý vývoj technologií i proměny vzdělávacích metod. Prostory jsou proto navrhovány jako otevřené, variabilní a snadno přestavitelné. Místo pevných dispozic vznikají multifunkční zóny, které mohou být využívány pro individuální studium, skupinovou práci, vzdělávací akce nebo komunitní setkávání.

Důležitou součástí návrhu se stává koncept „user-centred design", tedy navrhování orientované na uživatele. Budova je chápána jako prostředí, které podporuje snadnou orientaci, intuitivní pohyb návštěvníků a vysokou kvalitu pobytu. Významnou roli hraje přirozené osvětlení, akustický komfort, ergono-

mický mobiliář a možnost volby mezi různými typy pracovního prostředí.

V akademických knihovnách se v posledních letech rozšířil koncept „learning commons". Tento model vychází z předpokladu, že moderní studium již není pouze individuální činností, ale stále více probíhá formou spolupráce, sdílení znalostí a projektové práce. Součástí knihoven proto bývají skupinové studovny, seminární místnosti, audiovizuální laboratoře a prostory pro týmovou práci.

Na tento trend navazují takzvané „collaboration spaces", tedy zóny určené ke spolupráci. Tyto prostory podporují komunikaci mezi studenty, akademiky, výzkumníky i širší veřejností. Knihovna zde plní funkci neutrální platformy umožňující vznik nových myšlenek a interdisciplinárních kontaktů.

Dalším fenoménem současné knihovní architektury jsou prostory typu kreativní laboratoře. Jde o prostory vybavené technologiemi, které umožňují nejen získávání informací, ale také jejich aktivní tvorbu a aplikaci. Mohou zahrnovat například 3D tisk, robotiku, virtuální realitu, multimediální tvorbu nebo digitální dílny. Knihovna se tak stává místem experimentování a inovací.

Významnou charakteristikou moderních knihoven je rovněž propojení fyzického a digitálního prostředí. Hybridní knihovna nabízí současně klasické služby založené na fyzických fondech a rozsáhlé digitální služby dostupné na dálku. Architektura na tuto změnu reaguje například omezením skladových prostor ve prospěch studijních zón a technologického zázemí.

Stále větší význam mají také inteligentní budovy využívající moderní technologie řízení provozu. Chytré systémy osvětlení, vytápění, větrání a monitorování využití prostor přispívají ke zvýšení komfortu uživatelů i energetické efektivitě budovy. Knihovna se tak stává součástí širšího konceptu takzvaného „smart city" a digitálně propojené společnosti, umožňující fungování v téměř nepřetržitém režimu, reagující na aktuální potřeby uživatelů. Moderní knihovna již není definována velikostí svého fondu. Je definována kvalitou prostředí, které vytváří pro vzdělávání, práci, sdílení znalostí a budování komunit. [3. Kurka, L.]

5 Specifika lékařských knihoven

Lékařské knihovny představují specifickou skupinu odborných knihoven, jejichž funkce významně přesahuje běžné poskytování knihovních služeb. Jsou součástí zdravotnické a vzdělávací infrastruktury a jejich úkolem je podporovat klinickou praxi, vědecký výzkum, výuku zdravotnických profesí a celoživotní vzdělávání.

Na rozdíl od většiny veřejných knihoven pracují lékařské knihovny s vysoce specializovanými informačními zdroji. Poskytují přístup k odborným databázím, elektronickým časopisům, klinickým doporučením, systematickým přehledům a dalším zdrojům nezbytným pro rozhodování založené na důkazech. Fyzický prostor knihovny proto musí podporovat soustředěnou odbornou práci i rychlý přístup k elektronickým informacím.

Významným trendem posledních let je rostoucí role lékařských knihoven v oblasti evidence-based medicine. Kvalita klinického rozhodování je stále více závislá na schopnosti zdravotnických pracovníků získávat, hodnotit a využívat aktuální vědecké poznatky. Lékařská knihovna se stává partnerem lékařů, výzkumníků i studentů při vyhledávání informací a práci s odbornou literaturou.

Specifické požadavky jednotlivých uživatelských skupin se promítají také do architektonického řešení. Lékaři často potřebují rychlý přístup k informacím a klidné prostředí pro individuální studium. Výzkumní pracovníci naopak využívají prostory určené pro dlouhodobou analytickou práci a týmovou spolupráci. Studenti preferují flexibilní prostředí kombinující individuální studium se skupinovou přípravou. Architektura moderní lékařské knihovny proto musí nabídnout širokou škálu prostorových typologií.

Dalším specifikem je provázanost knihovny s nemocničním nebo univerzitním prostředím. Lékařské knihovny bývají součástí fakultních nemocnic, lékařských fakult nebo výzkumných institucí. Jejich prostory musí být snadno dostupné a efektivně propojené s ostatními odbornými pracovišti. Významnou roli zde hraje orientace v budově, dostupnost technické infrastruktury a kvalitní podmínky pro práci s elektronickými zdroji.

S rostoucí digitalizací dochází také ke změně prostorových nároků. Podíl fyzických fondů postupně klesá, zatímco roste potřeba studijních míst, konzultačních prostor a místností pro skupinovou práci. Mnohé současné lékařské knihovny vytvářejí prostředí připomínající akademická „learning commons", která kombinují informační služby, vzdělávání a podporu výzkumu.

Lze konstatovat, že moderní lékařská knihovna již není pouze specializovanou studovnou. Stává se komplexním znalostním centrem propojujícím odborné informační zdroje, vzdělávací služby, digitální technologie a fyzické prostředí podporující odbornou práci.

6 Digitalizace, umělá inteligence a budoucnost knihovních služeb

Digitalizace patří mezi nejvýznamnější faktory ovlivňující současný vývoj knihoven. Elektronické informační zdroje, digitální repozitáře a vzdálený přístup k odborným informacím zásadně změnily způsob, jakým uživatelé knihovny využívají. Knihovna již není jediným místem, kde lze získat potřebné informace, ale stává se prostředníkem, který zajišťuje jejich výběr, organizaci a efektivní zpřístupnění.

V akademických a lékařských knihovnách získaly dominantní postavení elektronické časopisy, databáze a digitální knihovny. Uživatelé očekávají dostupnost informací bez ohledu na místo a čas. Tento trend vede ke změně prostorové struktury knihoven. Část tradičních skladových prostor ustupuje studijním zónám, vzdělávacím prostorům a technologicky vybaveným pracovištím.

Významným prvkem současného vývoje jsou digitální repozitáře a systémy otevřeného přístupu. Knihovny stále častěji spravují institucionální repozitáře, vědecké publikace, výzkumná data a digitální kulturní dědictví. Vedle klasické knihovnické práce se tak podílejí na správě a dlouhodobé ochraně digitálních informací, včetně rozvoje využívání umělé inteligence.

Technologické změny mají přímý vliv také na architekturu knihovních budov. Roste potřeba kvalitního síťového připojení, pracovišť pro online komunikaci, multimediálních studií, prostor pro hybridní výuku a konferenčních místností vybavených moderní audiovizuální technikou. Součástí nových knihoven se stávají podcastová studia, digitální laboratoře nebo centra virtuální reality.

Typickým příkladem tohoto vývoje je připravované Centrum digitalizace, vědy a inovací „Černá kostka" v Ostravě, které kombinuje funkce vědecké knihovny s aktivitami v oblasti digitalizace, vzdělávání, robotiky, virtuální reality a nových technologií. Stejně tak rozsáhlá rekonstrukce Centrale Bibliotheek Rotterdam [7. www.bibliotheek.rotterdam.nl] ukazuje posun od tradiční knihovny k otevřenému městskému centru vzdělávání, kreativity a komunitního života.

Budoucnost knihoven proto nelze chápat pouze jako proces technologické modernizace. Jde především o hledání rovnováhy mezi digitálním a fyzickým prostředím, mezi technologiemi a lidským kontaktem, mezi přístupem k informacím a schopností tyto informace proměnit v užitečné znalosti. Právě v této oblasti bude role knihoven, a zejména lékařských knihoven, v následujících letech dále posilovat.

DOI: 10.35191/medsoft_2026_1_38_hajkova

7 Ergonomie, přístupnost

Zatímco tradiční knihovní architektura byla zaměřena především na organizaci a ochranu fondů, současné pojetí knihovních budov klade důraz na uživatele a kvalitu jejich pobytu v knihovně. Ergonomie a přístupnost se staly jedním z klíčových kritérií při navrhování i hodnocení moderních knihovních prostor.

Koncept uživatelské zkušenosti „user experience" vychází z předpokladu, že každá interakce uživatele s knihovnou ovlivňuje jeho celkové vnímání instituce. Nejde pouze o dostupnost fondů a informačních zdrojů, ale také o způsob orientace v budově, dostupnost služeb, komfort pracovního prostředí nebo celkovou atmosféru prostoru. Architektura se tak stává důležitým nástrojem podpory informačních služeb.

Kvalitní knihovní prostředí musí reagovat na různé způsoby práce a studia. Současní uživatelé očekávají možnost výběru mezi klidnými individuálními studovnami, prostory pro skupinovou práci i neformálními zónami určenými pro krátkodobé studium nebo setkávání. Úspěšné knihovní budovy proto kombinují několik typů prostředí a umožňují uživatelům přizpůsobit si způsob práce vlastním potřebám.

Významným faktorem je ergonomie pracovních míst. Dlouhodobá práce s počítačem, studium odborných textů a analýza informací kladou vysoké nároky na kvalitu pracovního prostředí. Pohodlný mobiliář, vhodná výška pracovních ploch, možnost regulace osvětlení a dostatečný prostor pro práci s informačními zdroji významně ovlivňují efektivitu studia.

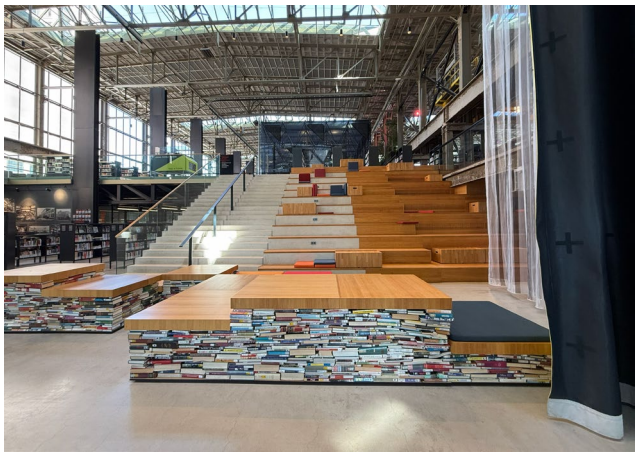
Neméně důležitá je otázka přístupnosti. Moderní knihovny jsou navrhovány podle principů univerzálního designu, který umožňuje využívání budovy co nejširší skupinou uživatelů bez ohledu na věk, zdravotní omezení nebo individuální potřeby. Bezbariérové vstupy, výtahy, orientační systémy nebo vhodně navržené pracovní stanice nejsou chápány jako doplňkový prvek, ale jako základní součást kvalitní knihovní architektury.

V posledních letech se stále více prosazuje také koncept„ well-being". Knihovna již není pouze místem pro získávání informací, ale také prostředím podporujícím psychickou pohodu, soustředění a zdravé pracovní návyky. Přirozené denní světlo, kontakt se zelení, kvalitní mikroklima nebo možnost krátkodobého odpočinku se stávají běžnou součástí nových knihovních projektů.

Tyto požadavky jsou zvláště důležité v lékařských knihovnách, jejichž uživatelé občas pracují pod psychickou zátěží a využívají knihovní prostory pro intenzivní odborné studium. Ergonomicky kvalitní prostředí zde přímo podporuje vzdělávací proces, vědeckou práci i rozhodování založené na ověřených informacích.

8 Udržitelnost a ekologické aspekty knihovních budov

Udržitelnost představuje jednu z nejvýznamnějších výzev současné architektury a knihovny nejsou výjimkou. Knihovní budovy bývají navrhovány na desítky let provozu a jejich architektonická kvalita musí být schopna reagovat na dlouhodobé technologické, společenské i environmentální změny. Energetická náročnost knihoven je významným faktorem zejména vzhledem k rozsáhlým provozním hodinám, požadavkům na klimatizaci, osvětlení a ochranu fondů. Současné projekty proto kladou důraz na nízkou spotřebu energie, využívání obnovitelných zdrojů a inteligentní systémy řízení budov. Cílem není pouze snižování provozních nákladů, ale také omezení environmentální stopy instituce. Stále větší význam získává také princip cirkulární ekonomiky. Namísto výstavby nových objektů dochází k adaptaci již existujících budov a k jejich novému využití. Tento přístup umožňuje zachovat kulturní dědictví, omezit stavební odpad a efektivně využívat stávající zdroje. Právě koncept „adaptive reuse" představuje jeden z nejvýraznějších trendů současné knihovní architektury. Řada inspirativních evropských knihoven vznikla přestavbou historických, průmyslových nebo sakrálních objektů. Příkladem může být LocHal v Tilburgu, vybudovaná v bývalé hale železničních opraven, Bibliotheek DePetrus ve Vughtu vzniklá v bývalém kostele nebo Biblioteca de Catalunya sídlící v areálu bývalé nemocnice Hospital de la Santa Creu v Barceloně. Udržitelnost se však netýká pouze stavebních materiálů a energetiky. Stejně důležitá je dlouhodobá adaptabilita budovy. Knihovna by měla být schopna reagovat na změny technologií, nových služeb a očekávání uživatelů bez nutnosti rozsáhlých stavebních zásahů. Flexibilita dispozic se tak stává významným předpokladem environmentální i ekonomické udržitelnosti.

Obrázek 2 – De Biblioteek LocHal, Tilburg.

Lze předpokládat, že udržitelnost bude v následujících desetiletích patřit mezi hlavní kritéria hodnocení knihovních budov. Úspěšné knihovny budoucnosti budou spojovat vysokou architektonickou kvalitu, technologickou připravenost a schopnost šetrného fungování v dlouhodobém horizontu.

9 Případové studie vybraných knihoven a transformovaných objektů

Praktickou ilustraci výše uvedených trendů představují vybrané české a zahraniční realizace. Jejich společným znakem je snaha propojit vysokou architektonickou kvalitu s proměňujícími se požadavky na knihovní a informační služby.

Mezi nejvýznamnější české příklady současné knihovní architektury patří Národní technická knihovna v Praze. Budova otevřená v roce 2009 představuje moderní akademické centrum kombinující studijní prostory, vzdělávací služby a rozsáhlé zázemí pro vědeckou práci. Charakteristická je otevřenost dispozice, důraz na přirozené světlo a podpora různých forem individuálního i skupinového studia.

Zahraniční inspiraci v oblasti lékařského a vědeckého knihovnictví nabízí Rijksmuseum Boerhaave Library v nizozemském Leidenu. Tato specializovaná knihovna je součástí muzea dějin vědy a medicíny a spravuje rozsáhlé historické fondy, archivní sbírky a dokumentaci související s vývojem medicíny a přírodních věd. Zajímavým rysem je propojení knihovny, archivu a muzejní instituce do jednoho funkčního celku.

Jedním z nejčastěji citovaných příkladů současné evropské knihovní architektury je LocHal v nizozemském Tilburgu. Knihovna vznikla přestavbou bývalých železničních dílen a představuje ukázkový příklad adaptivního využití průmyslového objektu. Flexibilní interiér, rozsáhlé otevřené prostory a důraz na komunitní funkce ilustrují současný trend proměny knihovny v multifunkční centrum vzdělávání a kultury.

Obrázek 1 – Rijksmuseum Boerhaave, Leiden.

Podobně inspirativním projektem je Bibliotheek Deventer, která reprezentuje model komunitně orientované veřejné knihovny. Architektonické řešení podporuje snadnou orientaci návštěvníků, flexibilní využití prostoru a intenzivní propojení knihovny s každodenním životem města.

Obrázek 3 – Bibliotheek Deventer.

Výjimečný příklad transformace zdravotnické budovy představuje Biblioteca de Catalunya v Barceloně. Národní knihovna Katalánska sídlí v areálu bývalé nemocnice Hospital de la Santa Creu, jejíž historické nemocniční prostory byly adaptovány pro potřeby moderní knihovny a dalších kulturních institucí. Projekt ukazuje, že i historické zdravotnické budovy mohou získat nový život jako centra vzdělávání a práce s informacemi.

Obrázek 4 – Biblioteca de Catalunya, Barcelona.

Další zajímavou realizací je Bibliotheek DePetrus ve městě Vught. Bývalý kostel byl přeměněn na knihovnu, muzeum a komunitní centrum, přičemž si zachoval většinu původních architektonických hodnot. Projekt patří mezi nejčastěji uváděné příklady úspěšné konverze sakrální stavby pro veřejné využití.

Obrázek 5 – Ontmoetingscentrum DePetrus, Vught.

Budoucí směřování knihovní architektury v českém prostředí reprezentuje vznikající „Černá kostka" – Centrum digitalizace, vědy a inovací v Ostravě. Projekt propojuje funkce vědecké knihovny s aktivitami v oblasti digitalizace, vzdělávání, robotiky, virtuální reality a inovací. V porovnání s tradičními knihovními modely představuje výrazný posun směrem k multimodálnímu znalostnímu centru odpovídajícímu požadavkům digitální společnosti.

Obrázek 6 – Černá kostka – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě.

Všechny uvedené příklady spojuje jeden společný rys. Architektonická hodnota budovy již není posuzována pouze podle estetických kvalit nebo velikosti fondu, ale podle schopnosti podporovat vzdělávání, sdílení znalostí, komunikaci, kulturní rozvoj a vytváření komunit. Právě v tomto směru lze hledat hlavní směr dalšího vývoje knihovních budov v České republice i v zahraničí.

10 Budoucnost knihoven a lékařských knihoven

Předvídání budoucnosti knihoven je komplikováno rychlým vývojem technologií i proměnou způsobů vzdělávání a práce s informacemi. Přesto lze na základě současných trendů identifikovat několik směrů, které budou pravděpodobně formovat podobu knihoven v následujícím desetiletí. [1. Andreu, D.]

Prvním trendem je proměna knihovny v komplexní znalostní systém. Knihovna bude stále méně vnímána jako instituce založená na fondu a stále více jako infrastruktura podporující vznik, sdílení a využívání znalostí. Fyzické prostory budou propojeny s digitálními službami, vzdělávacími programy, technologickými laboratořemi a komunitními aktivitami.

Druhým trendem je rozvoj umělé inteligence. Lze očekávat, že nástroje založené na umělé inteligenci budou běžnou součástí vyhledávání informací, tvorby rešerší, analýzy vědeckých textů a podpory výzkumných aktivit. Současně poroste význam informační gramotnosti a kompetencí potřebných ke kritickému hodnocení výsledků generovaných umělou inteligencí.

Třetím trendem je další rozvoj personalizovaných služeb. Budoucí knihovny budou schopny lépe reagovat na individuální potřeby uživatelů a nabídnout personalizované doporučování zdrojů, vzdělávacích aktivit i odborných konzultací. Architektura na tento vývoj odpoví větší variabilitou prostředí a možností jeho flexibilního využití.

Významnou roli budou hrát také nové knihovní projekty vznikající v podobě otevřeného městského centra vzdělávání a komunitního života. Důraz je kladen na udržitelnost, cirkularitu, větší propojení s městem a podporu nových forem vzdělávání a kreativity.

Z pohledu lékařských knihoven lze očekávat další posilování jejich role při podpoře klinického rozhodování, vědecké komunikace a celoživotního vzdělávání zdravotnických pracovníků. Vedle tradičních fondů budou stále důležitější elektronické databáze, výzkumná data, digitální repozitáře a nástroje umožňující práci s informacemi v reálném čase.

Architektonicky lze předpokládat pokračující posun směrem k flexibilním a technologicky vybaveným prostorům, které budou schopny reagovat na rychlé změny informačního prostředí. Lékařské knihovny budou stále více připomínat interdisciplinární vzdělávací centra propojující knihovnické služby, informační podporu, digitální technologie a odborné konzultace.

Přestože nelze přesně předvídat konkrétní podobu knihoven budoucnosti, lze s vysokou pravděpodobností očekávat, že jejich význam neklesne. Změní se však způsob, jakým budou plnit své poslání. Místo institucí zaměřených na uchovávání dokumentů se budou stále více profilovat jako centra vzdělávání, inovací a důvěryhodných znalostí.

11 Závěr

Architektura knihoven prodělala během posledních desetiletí zásadní proměnu. Tradiční model knihovny jako instituce zaměřené především na správu a ochranu fondů postupně ustoupil širšímu pojetí knihovny jako prostoru podporujícího vzdělávání, komunikaci, spolupráci a tvorbu znalostí. Moderní knihovní budovy jsou charakteristické vysokou mírou flexibility, orientací na uživatele a intenzivním propojením fyzického a digitálního prostředí. Architektura přestává být pouze technickým rámcem knihovních služeb a stává se jedním z klíčových faktorů jejich kvality a efektivity.

Zvláštní postavení zaujímají lékařské knihovny, které plní důležitou úlohu při podpoře vzdělávání zdravotnických pracovníků, klinického rozhodování a vědeckého výzkumu. Jejich prostory musí reagovat na specifické potřeby odborné komunity a současně vytvářet prostředí podporující soustředěnou práci, mezioborovou spolupráci a přístup k důvěryhodným informačním zdrojům.

Závěrečné shrnutí poukazuje na to, že význam knihoven v digitálním věku neklesá, ale mění se jejich funkce. Budoucí knihovna nebude definována velikostí svého fondu, ale schopností vytvářet prostředí, v němž se informace mění ve znalosti a znalosti ve společenskou, vědeckou a kulturní hodnotu. Právě v tomto směru představuje architektura jeden z klíčových nástrojů formování knihoven budoucnosti.

ARCHITECTURE OF MODERN LIBRARIES WITH A FOCUS ON MEDICAL LIBRARIES

The article analyzes the transformation of library architecture from traditional collection-oriented buildings into multifunctional centers for learning, collaboration, and knowledge creation. Based on professional literature, documents issued by professional organizations, and a comparative analysis of selected case studies from the Czech Republic and abroad, it presents the main trends in contemporary library architecture, including flexible spaces, user-centered design, digital transformation, hybrid services, sustainability, and the adaptive reuse of historic buildings.

Special attention is devoted to medical libraries as specialized information institutions supporting clinical practice, scientific research, and the education of healthcare professionals. The article discusses the impact of electronic information resources and artificial intelligence on the spatial organization of libraries and examines the importance of ergonomics, accessibility, and user experience.

Through case studies of contemporary libraries, projects created through the adaptation of industrial, hospital, and religious buildings, as well as selected emerging projects, the article demonstrates how architecture responds to changing social, educational, and information needs. The authors conclude that future libraries will increasingly function as open knowledge and community ecosystems integrating physical and digital environments, professional information services, and advanced technologies.

Keywords

library architecture, medical libraries, library buildings, library and information science, health information, digital transformation, sustainability, adaptive reuse

Literatura

[1.] Andreu, David: Libraries Architecture, Loft Publications, 2021, ISBN 978-84-9936-692-0

[2.] Frankenberger, Rudolf; Haller, Klaus: Die moderne Bibliothek: Ein Kompendium der Bibliotheksverwaltung; München: Saur 2004, ISBN 3-598-11447-8

[3.] Kurka, Ladislav: Architektura knihoven, SKIP, 2021, ISBN 978-80-85851-20-5

[4.] Stýblo, Zbyšek: Knihovny v době nových médií, ČVUT, 2020, ISBN 978-80-01-06335-4

[5.] Wong, Liliane: Adaptive Reuse in Architecture, Birkhäuser Verlag, 2023, ISBN 978-30-35625-63-9

[6.] Worpole, Ken: Contemporary Library Architecture, Routledge London, 2013, ISBN 978-04-1559-230-7

[7.] https://www.bibliotheek.rotterdam.nl/nieuwe-centrale-bibliotheek

Zdroje obrázků

[1.] Rijksmuseum Boerhaave, Leiden – zdroj: https://www.visitleiden.nl/en/culture/museums/rijksmuseum-boerhaave

[2.] De Biblioteek LocHal, Tilburg – foto: Kateřina Hájková

[3.] Bibliotheek Deventer – zdroj: https://hanratharchitect.nl/wp-content/uploads/2018/11/m10p0488.jpg

[4.] Biblioteca de Catalunya, Barcelona zdroj: https://thisisbarcelona.com/arts-and-design/literature/libraries/biblioteca-nacional-de-catalunya

[5.] Ontmoetingscentrum DePetrus, Vught – zdroj: Vught_EyeCatchCreative_ManonNijssen-18-kopieren-640x427.jpg

[6.] Černá kostka – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě – zdroj: https://www.msvk.cz/o-knihovne/cerna-kostka/#gallery-683361-2

Kontakty

Mgr. Kateřina Hájková, MBA
IPVZ
Budějovická 15, 140 00 Praha 4
261 092 470
601 355 570
katerina.hajkova@ipvz.cz

doc. PhDr. Richard Papík, Ph.D.
IPVZ
Budějovická 15, 140 00 Praha 4
261 092 567
richard.papik@ipvz.cz